

İTERSEKS BİREYLERİN İNSAN HAKLARINI SAVUNMAK

NASIL YARDIM EDEBİLİRSİNİZ?

Dan Christian Ghattas

Pembe Hayat LGBTT Dayanışma Derneği İletişim Bilgileri:

Adres: Ataç 1 Sokak No: 3/8 Yenışehir Ankara

Telefon: 0 312 433 85 17

Faks: 0 312 433 85 18

E-Posta: pembehayat@pembehayat.org

Web: www.pembehayat.org

Kaos GL Derneği İletişim Bilgileri:

Telefon: 0 312 230 03 58

Faks: 0 312 230 62 77

E-Posta: bilgi@kaosgldernegi.org

Web: www.kaosgl.org

Çevirmen: Belgin Günay, İnterseks Anatolya aktivisti

Editör: Zeynep Akkuş

Grafik Tasarım: Serkan Yolcu

Baskı ve Cilt:

Ayrıntı Basımevi, Ostim, Ankara

0312 394 55 90

Basım Tarihi

Ekim 2016

“Bu kitapçık Ayrımcılığa Karşı Gökkuşadı Koalisyonu Projesi kapsamında Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı'nın finansal desteğiyle basılmıştır. Avrupa Birliği kitapçığın içeriği ile ilgili olarak herhangi bir sorumluluk veya yükümlülük kabul etmez.”

**interseks
bireylerin
insan
haklarını
savunmak**

***Nasıl yardım
edebilirsiniz?***

Dan Christian Ghattas

ILGA Avrupa - Uluslararası Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseks Birliği ILGA'nın Avrupa ayağı
ILGA Avrupa, 45 Avrupa ülkesinden 400'ün üzerinde örgütü bünyesinde toplayan bir sivil toplum kuruluşu, bir başka deyişle bir şemsiye organizasyondur. ILGA 1978 yılında kuruldu. ILGA Avrupa ise örgütün Avrupa kolu olarak 1996 yılında faaliyetine başladı.

ILGA'nın vizyonu, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, cinsiyet ifadesi ve interseks durumları fark etmeksizin herkesin onurunun, özgürlüklerinin ve insan haklarının tam olarak korunabildiği bir dünyadır.

ILGA'nın çalışmalarının iki temel ayağı şunlardır:

- 1.** Avrupa'da Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı gibi örgütler önünde LGBTİ bireylerin insan haklarını ve eşitliğini savunmak. Bu mecralarda sığınma, nefret suçları ve nefret söylemi, eğitim, istihdam, aile, toplanma özgürlüğü, örgütlenme ve ifade özgürlüğü, sağlık, cinsiyetin yasal olarak tanınması ve bedensel bütünlük konularında hak savunuculuğu yapmak.
 - 2.** Avrupa LGBTİ hareketini üye örgütlere ve diğer LGBTİ gruplarına savunuculuk, fon bulma, örgütsel gelişim, stratejik iletişim ve benzeri konularda eğitim ve destek vererek güçlendirmek.
-

OII Avrupa (Organisation Intersex International Europe / Uluslararası İnterseks Örgütü Avrupa), Avrupa'daki insan hakları temelli interseks örgütlerini bir araya toplayan bir şemsiye organizasyondur. OII Avrupa 2012 yılında, İnsan Hakları Günü'nde (10 Aralık) Stockholm'deki İkinci İnterseks Forumu sırasında kuruldu.

OII Avrupa interseks bireylerin korunması ve Avrupa'da ve dünyada bu bireylerle ilgili insan haklarının tam olarak uygulanması için çalışır. Örgüt, Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler'e interseks bireylerin insan hakları konusunda rehberlik sunmakta, yasa yapıcılara, sivil toplum örgütlerine ve kamuya intersekslerin yaşam koşulları ve maruz kaldıkları hak ihlalleri ile ilgili eğitim ve bilgi vermektedir. OII Avrupa, ayrıca kıta çapındaki interseks bireylere, aktivistlere ve organizasyonlara ulaşarak interseks haklarını savunmalarında destek veriyor ve Avrupa'daki hareketi güçlendirmektedir.

OII Avrupa, çalışmalarını uluslararası OII örgütünün özerk bir kolu olarak sürdürüyor. OII 2003 yılında kuruldu ve o zamandan beri dünyanın farklı bölgelerindeki çalışmalarını ulusal gruplar oluşturarak sürdürdü.

İçinde

KİLELER

8

Avrupa'da İnterseks Olmak

18

Sık Sorulan Sorular

24

Yardım Etmek için Ne Yapabilirsiniz?

28

Ekler

32

Kaynakça

Sevgili okuyucular,

1990'ların ortalarından bu yana, Avrupa'da ve tüm dünyada sayıları giderek artan interseksler, seslerini yükseltme ve maruz kaldıkları hak ihlallerini ifade etme cesareti buldu. Bunu gerçekleştirebilmek için, gizlilik, utanç, patolojizasyon ya da self patolojizasyon ve toplumun interseks bireyler ile ilgili büyük bilgisizliğini aşmak zorundaydılar. Bu engellerin üstesinden gelmek zordu ve halâ da zor.

Ancak dünya değişiyor. 2015 yılı Avrupa'da bir dönüm noktasıydı. 1 Nisan'da Malta, dünyanın, interseks bireylerin cinsiyet özellikleri bağlamında fiziksel anatomilerini ve bedensel bütünlüklerini koruyan ilk ülkesi oldu. Malta ve Yunanistan (24 Aralık'tan beri) Avrupa'da interseks bireyleri ayrımcılığa karşı açıkça koruyan ilk ülkeler oldular.

2015 ayrıca çok önemli iki belgenin yayımlandığı yıl oldu. Bunlardan biri Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komisyonu'nun "İnsan Hakları ve İnterseks Bireyler" başlıklı sorun raporu, diğeri ise Avrupa Temel Haklar Ajansı'nın "İnterseks Bireylerin Temel Haklara Erişim Durumu" raporuydu. Her iki belgede de Avrupa'da cinsiyet "normalleştirme" operasyonlarının, bireyin rızası olmadan hâlâ sürdürüldüğüne dikkat çekildi.

Başarılı bir hak savunuculuğunun temel taşı bilgidir. Değişim için nasıl çalışabileceğinizi öğrenmek istiyorsanız bu rehber size yardımcı olacaktır. Burada interseks bireylerin hayatın farklı alanlarında karşılaştıkları en önemli sorunları, interseks bireylerin taleplerini, mevcut politik gelişmelerle ilgili bilgileri ve nasıl bir interseks müttefiki olabileceğinize ilişkin öneriler bulabilirsiniz.

ILGA Avrupa'ya bu rehberin yayımlanmasını olanaklı kıldıkları ve intersekslerin insan hakları konusunda devam eden destekleri için teşekkür ederiz. Avrupa Komisyonu'na da bu projenin tamamlanması için sağladıkları fon nedeniyle teşekkürlerimizi sunuyoruz.

**Dan Christian Ghattas,
Miriam van der Have**
OII Avrupa Eş Başkanları

Sevgili okuyucular,

Avrupa çapında interseks aktivistlerinin cesurca ve adanmış abalaları sayesinde, eskiden interseks meselelerini çevreleyen sessizlik ve bilinçsizlik yerini sivil toplum örgütlerinin ve yasa yapıcıların ilgisine bıraktı. İnterseks meselesi medyada daha görünür hale geldi, konuyla ilgili politik açıklamalar arttı.

İnsanlar interseks bireylerin maruz kaldıkları insan hakları ihlallerini ve yaşam deneyimlerini öğrendikçe sordukları ilk soru şu oluyor: "İntersekslere nasıl destek verebilirim? Ne yapmalıyım?"

"İ" harfini 2008'de misyonumuza eklediğimizden ve 2011'de ilk Avrupa İnterseks Forumu'nu dzenlediğimizden beri ILGA Avrupa olarak biz de aynı soruları kendimize sormaktayız. Oll Avrupa ile ortaklığımızı geliştirirken büyük bir öğrenme süre-cinden geçtik. Bu ğrenme süreci, yıllık interseks forumu ile, interseks aktivistler ile devam eden iletişimler ile ve ILGA Avrupa ekibi ve ye örgütler için verilen eğitimler ile desteklendi. Hâlâ ve her gün öğrenmeye devam ediyoruz.

Yıl boyunca insan hakları kurumlarından, eşitlik için çalışan oluşumlardan, yasa yapıcılardan, tıp profesyonellerinden, öğretmenlerden, sivil toplum kuruluşlarından ve LGBT aktivistlerinden interseks meselelerine karşı artan bir ilgi gördük. Bu grupların interseks meseleleri hakkında daha fazla şey öğrenme isteği bize de cesaret verdi ve intersekslerin insan hakları için mücadelede güçlü müttefikler kazandık.

Bu rehberin tüm mttefiklerimizi bilgilendirmekte faydalı olmasını ve pek çok yeni diyalog için bir başlangıç noktası oluşturmasını umuyoruz.

İnterseks, insan hakları çalışmalarımızın ayrılmaz bir parçası haline geldi. şimdi sizleri de intersekslerin insan hakları mücadelesine destek vermek için cesaretlendirmek istiyoruz.

Evelyne Paradis

ILGA Avrupa İcra Direktörü

AVRUPA ' DA İNTERSEKS OLMAK

İnterseks bireyler kimdir?

İnterseks bireyler, erkek ya da dişi kategorilerine katı şekilde uymayan ya da her iki kategoriye de giren cinsiyet özellikleri ile (kromozomlar, genital organlar ve/veya hormonal yapı) doğar. Doktorlar çoğunlukla ebeveynlere interseks çocuklar üzerinde cerrahi ve başka tıbbi müdahaleler yapılmasını, böylece bedenlerinin görünürde kadın ya da erkek özelliklerine kavuşturulmasını önerir. Pek çok vakada, bu müdahaleler tıbben gereksizdir ve interseks çocuklar üzerinde büyüdükçe üzerlerinde çok olumsuz etkileri olabilir.

“İnterseks” kavramı insanlarda doğal olarak görülen bir cinsiyet özellikleri yelpazesini ifade eder. İnterseks ayrıca cinsiyetin bir spektrum olduğu ve insanların dişi ya da erkekten başka cinsiyet özellikleriyle de var olabileceği fiziksel gerçeğini yansıtır.

Tarihsel olarak “İnterseks” terimi tıbbi müdahale ya da “iyileştirme” gereken bir bozukluk olarak kullanılmıştır. Bu terim son yirmi yıldır interseks hakları savunucuları tarafından yeniden ele alınarak sahiplenilmiş ve insan hakları temelli bir şemsiye terime dönüştürülmüştür.

İnterseks ya da değil, kişilerin cinsiyet özellikleri, doğumları ile birlikte başlar. Öte yandan, bir kişinin interseks olduğu hayatının farklı aşamalarında görünür hale gelebilir (bazı durumlarda doğar doğmaz, bazen çocuklukta, ergenlikte ya da yetişkinliğinde). Çevresindeki koşullara göre kişi kendisinin interseks olduğunu da farklı zamanlarda öğrenebilir. Bunun bir tabu olarak görüldüğu durumlarda interseks bireyin kendisinin farkına varması da gecikebilir. Hattâ bazı interseks bireyler interseks olduklarını hiç öğrenememektedir.

Bugün Avrupa’da interseks bireylerin temel problemi nedir?

Toplum ve devletlerin çoğunluğunun sadece iki cinsiyeti (erkek ve kadın) kabul ettiği bir dünyada interseks bireylerin ve bedenlerinin varlığı ne yazık ki tanınmıyor. Bunun yerine sağlıklı interseks bedenler bir “tıbbi problem” olarak algılanıyor ve “psikososyal acil durum”¹ olarak cerrahi, hormonal ya da başka tıbbi ve psikolojik müdahalelerden geçiriliyor.

Avrupa Temel Haklar Ajansı’nın Avrupa Birliği’nde intersekslerin durumuyla ilgili 2015’te yayımladığı çığır açan raporuna göre, en az 21 üye ülkede “normalleştirme” ameliyatları çocuklar üzerinde gerçekleştirilmeye devam ediliyor². Bu durum Avrupa ile sınırlı kalmayıp dünyada da görülüyor³.

[1] Ladee-Levy JV.: Ambiguous genitalia as a psychosocial emergency (Psikososyal bir acil durum olarak muğlak genital yapı) In: Z Kinderchir. 1984 Jun;39(3):178-81.

[2] 8 üye ülkede çocuk karar verebilecek yaşta olsa bile yasal bir temsilcisi cinsiyet “normalleştirme” ameliyatı ve diğer tıbbi müdahaleler için için rıza verebiliyor. Avrupa Temel Haklar Ajansı “İntersekslerin Temel Haklara Erişim Durumu” raporu. Viyana 2015, s. 1

[3] Dan Christian Ghattas: Human Rights between the sexes. A preliminary study on the life situations of inter* individuals. Ed. by Heinrich Böll Foundation. Berlin 2013. (Cinsiyetler arasında insan hakları. İnterseks bireylerin yaşam koşulları üzerine bir ön çalışma)

BUGÜN AVRUPA'DA İNTERSEKS OLMAK NASIL BİR ŞEY?

İnterseks bireylerin yaşamları boyunca yüz yüze kaldıkları insan hakları ihlallerine örnek vermek gerekirse;

Tüm Avrupa'da interseks bireyler patolojizasyon ve insan hakları ihlallerine maruz kalıyor ve bu durum daha doğum öncesinde başlıyor. İnterseks olmak bir bozukluk olarak görülüyor, bu yüzden preimplantasyon tanı ya da doğum öncesi görüntüleme, embriyo ve fetüste cinsiyet özelliklerinde bir varyasyon riski ortaya koyduğunda fetüsün interseks olarak gelişmeye devam etmesi engellenmek istenebiliyor. Bazı vakalarda bebeğin interseks olarak gelişimini durdurmak için anneye doğum öncesinde riskli bir ilaç olan dexamethasone endikasyon dışı⁴ kullanılıyor.

Doğumdan sonra ise, çocuk, ergen ya da yetişkin olarak interseks bireyler fiziksel bütünlüklerinin ihlali ile karşı karşıya kalıyor. Buna kişinin tam bilgilendirilmediği ve rıza vermediği tıbbi müdahaleler de dahil olabiliyor. Bu müdahaleler bireyde ruhsal travma ve şiddetli fiziksel bozukluklara yol açabiliyor. Bu bozukluklar ağırlı yara dokularına, fiziksel hissizleşmeye, kemik erimesine ya da idrar problemlerine kadar varabiliyor. İnterseks çocuklar, tabular ve tıbbileştirme yüzünden mutsuz bir aile yaşamına hapsolüyor. Bu çocuklar aynı zamanda tıbbi müdahaleler ve dışlanma yüzünden eğitimlerini yarıda bırakabiliyor.

Bunun sonucu olarak, interseks yetişkinler -eğitimlerini tamamlamadıkları durumlarda- eğitim yetersizliği nedeniyle, toplumsal damgalamanın neden olduğu özgüvensizlik ya da tıbbi müdahalelerin yol açtığı fiziksel bozukluklar yüzünden iş bulmakta zorlanıyor. İnterseks bireylerde yoksulluk riskinin, eğitim yetersizliği, travmalar ve patolojizasyon nedeniyle daha yüksek olduğu rakamlarla ortaya konuyor.

İnterseks bireyler toplumsal dalgalanma, yapısal ve sözlü ayrımcılık, taciz, yeterli tıbbi bakımdan mahrum bırakılma, gerekli ilaçlara erişimde sıkıntı, yasal tanınırlıktan mahrum kalma ve toplumda bedensel görünmezlikle her yaşta karşı karşıya kalabiliyor.

Yaşlandıkça, herkes gibi interseksler de sağlık sektörüne daha fazla muhtaç kalıyor. Ne var ki, geçmişte yaşadıkları travma yaratan tıbbi müdahaleler, sağlık uzmanlarına başvurmayı interseks bireyler için çok güç kılıyor. Ayrıca, geçmişteki tıbbi müdahalelerin gelecekte sağlıklarını nasıl etkileyeceği ile ilgili de interseks bireylere çok az bilgi veriliyor ya da hiç bilgi verilmiyor.

[4] Endikasyon dışı” bir ilacın hastaya ilacın prospektüsünde yazılan, test edilmiş ve yasal olarak lisanslanmış amaçlar dışında kullanılması anlamına gelmektedir. Ç.N.: (bir kalp ilacının kullanmayı durdurmak için kullanılması gibi).

Sağlık hizmetlerine erişim ve tıbbi ortamlarda şiddet

Genel sağlık hizmetlerine erişim çoğu kez sağlık profesyonellerinin önyargıları ve sağlık sigortası kurumlarının geri ödeme politikaları nedeniyle engellenmekte. Bu durum özellikle sağlık kurumuna başvuru sebebinin cinsiyetle alakalı olduğu ya da kişinin tıbbi geçmişinin gerekli olduğu durumlarda daha fazla görülmekte.

Sağlık çalışanları tarafından sergilenen yanlış inanışlar, önyargılar ve nefret, interseks bireylerin sağlık yardımı almaktan çekinmelerine neden olabiliyor. İnterseks bireylerin karşısına sağlık hizmeti vermeyi reddeden sağlık çalışanları da çıkabiliyor. Geçmişte bu gibi durumların Oll Avrupa'ya ve Avrupa çapında ki üye örgütlere bildirildiği oldu. Doktorların tavsiyelerinin aksine, intersekslerin geçirdikleri cinsiyet "normalleştirici" ameliyatlar da gelecekteki yaşamlarında önyargılarla karşılaşmadan tıp hizmeti alabilmelerini sağlamıyor. Ayrımcılık yaşadığını bildiren interseksler arasında daha önce ameliyat geçirmiş bireyler de bulunuyor.

İnterseks bireyler ne yazık ki tıp çalışanları tarafından fiziksel ve psikolojik suistimale uğradıklarını bildirmeye bugün de devam ediyorlar (örneğin bireyin rızası dışında muayene, muayene araçlarının kaba şekilde kullanımı ya da interseks bireyin bedeni geleneksel muayene şekline uygun olmadığına bireyin suçlanması).

Avrupa'da interseks bireylerin karşılaştığı diğer yaygın sorunlar arasında hormon replasmanlarına erişimde sıkıntı (hormon üreten dokuların "normalleştirme" ameliyatlarında cerrahi olarak alınması nedeniyle) ya da kişinin bedenine ve ihtiyaçlarına uygun hormon replasmanının verilmemesi de bulunuyor (doktorlar tarafından belirlenen kadın ya da erkek kimliğine uygun hormonların zorla dayatılması, birey testosteron istediği halde östrojen verilmesi ya da tam tersi).

Eğitim

Eğitim ortamlarında interseks bireyler için problemler en başından ortaya çıkabiliyor. Öncelikle, interseks konusu hiçbir müfredatta yer almıyor⁵. Bir şekilde konudan bahsedilirse, bu kez de mitolojik bir olgu gibi (hermafrodit) ya da (biyoloji metinlerinde, tıbbi rehberlerde, ansiklopedilerde) patolojik bir biçimde, bir anormallik olarak yansıtılıyor.

Ayrıca, cinsellik eğitiminde intersekslerin varlığına ya da bedensel deneyimlerine yer verilmiyor. Bunun yerine öğrencilere sadece iki cinsiyet olduğu kavramı aşılanıyor. Bütün bu yok sayılma ve dışlanma da kişinin daha kırılgan olduğu genç yaşlarda utanç, gizlilik, görmezden gelinme ya da yanlış bir varlık olduğu gibi hislere kapılmasına yol açıyor.

Dahası, interseks öğrenciler cinsiyet ifadeleri, vücut yapıları ya da görüntüsel başka özellikleri kadın ya da erkek normlarına uymadığında okulda doğrudan ayrımcılığa maruz kalabiliyor. Eğitim kurumlarında karşılaştıkları aşağılayıcı dil kullanımı, psikolojik ya da fiziksel şiddet ve başka zorbalıklar, interseks bireyler tarafından sıkça bildiriliyor. Tuvaletler, soyunma odaları gibi bedensel görünürlüğün daha fazla olduğu alanlarda interseks bireyler cinsiyet “normalleştirme” ameliyatlarından geçmiş olsalar da olmasalar da saldırıya ve dışlanmaya maruz kalabiliyor, bu alanlar interseks birey için anksiyete kaynağı haline gelebiliyor.

Bir diğer ciddi problem de interseks çocukların bedensel bütünlüğünü tehdit eden “normalleştirme” ameliyatlarının ve diğer tıbbi müdahalelerin bedenlerinde sorunlara yol açabilmesi ve bunlar çocuğun eğitimini doğrudan engelleyebilmesi. Çocuğun eğitim hayatı sürekli tıbbi müdahalelerle bölünüyor ya da bu müdahaleler okulun tatil olduğu dönemlere denk getirildiğinde çocuğun tatil yapma, dinlenme, eğlenme hakkı elinden alınıyor. Bu tıbbi müdahaleler ve uzun süren iyileşme dönemleri nedeniyle bazı çocuklar okulu bırakmak zorunda kalıyor. Çocuğa zorla dayatılan hormon terapileri de bedensel ve ruhsal değişikliklere ve sıklıntılara yol açarak çocuğun okuldaki notlarını olumsuz etkiliyor.

[5] Bu durumun tek istisnası Malta’da yürürlüğe giren “Okullarda trans, interseks ve cinsiyet çeşitliliğine sahip öğrenciler” planı ve İzlanda’da uzun vadede müfredatta dahil edilmesi beklenen kuir eğitim programıdır.

Bu fiziksel ve psikolojik zorlamalar interseks bireyleri bütün potansiyellerini ortaya koyabilmekten alıkoyuyor ve eğitim hayatında başarısız olmalarına yol açıyor. Sonuç olarak bu çocuklar ve genç yetişkinler istedikleri eğitim seviyesine ulaşamadıklarında yetişkinlikte yoksulluk ve işsizlik riskiyle karşı karşıya kalıyorlar. Eğitim hayatını sonuna kadar başarıyla getirebilen interseks bireyler ise yetişkinlikte yine insan hakları ihlalleriyle ve ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaya devam ediyor.

Okulu bırakan interseksler

Avustralya'da yakın zamanda yapılan ve 16 – 85 yaş arası 272 interseks bireyden veri toplanan bir çalışmada, katılımcıların sadece %25'inin eğitim hayatı deneyimlerini olumlu olarak ifade ettikleri anlaşıldı. Katılımcıların %92'si kapsayıcı bir ergenlik/seks eğitimi olan bir okula devam etmemişti. Çalışmaya katılan intersekslerin %18'i sadece ilkokul eğitimi almıştı (Avustralya nüfusu genelinde sadece ilkokul eğitimi almış kişilerin oranı %2). Katılımcıların %66'sı ise okul hayatında dolaysız ya da dolaylı sözlü, fiziksel ya da diğer ayrımcı suiistimallere maruz kaldığını belirtti⁶

İstihdam

İnterseks bireylerin okulda karşılaştıkları zorluklar genellikle iş hayatında da tabular, gizlenme ve utanç ile birlikte devam ediyor. İnterseksler fiziksel görünüşleri ya da cinsiyet ifadeleri nedeniyle doğrudan ya da dolaylı ayrımcılığa ve aşağılanmaya maruz kalıyor⁷. İnterseks bireyler bir işe başvururken eğitimlerindeki ya da istihdam geçmişlerindeki tıbbi müdahaleler ya da bunların yol açtığı depresyon ve travmalar nedeniyle oluşan boşlukları açıklamak durumunda kalıyor. Geçmişteki ya da devam eden "tedaviler" kişinin fiziksel ve psikolojik refahını doğrudan etkileyebiliyor ve çalışma yetilerini azaltabiliyor.

İşyerlerinde çalışanlara yapılan rutin tıbbi kontroller de interseks bireyler için son derece sıkıntılı olabilmekte. Özellikle bu kontrolleri uygulayan doktor interseks konusunda bilinçli değilse bu durumu bir hastalık olarak algılayabiliyor. Bazı mesleklere başvururken (örneğin polis teşkilatı, itfaiye vb.) interseks bireyler sırf interseks kimlikleri ya da geçmişte rızaları dışında yapılan ameliyatlar nedeniyle işe alınmayabiliyor. Olur da işe kabul edilirse, interseks birey bu kez de iş

[6] UNESCO TH/DOC/HP2/15/042, p. 38, <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002354/235414e.pdf>

[7] "Antidiskriminierungsarbeit und Empowerment für Inter*" projesi kapsamında Almanyadaki interseks bireylerle yapılan yayınlanmamış röportajlar. Sonuçların bir özeti https://interprojekt.files.wordpress.com/2015/09/interprojekt_konzept.pdf adresinde bulunabilir.

arkadaşlarının bedeni konusundaki aşırı ve kötü niyetli merakına maruz kalabiliyor⁸. İnterseks kimliğini iş arkadaşlarına ve üstlerine şeffaf şekilde açıklayan bireyler ise reddedilebiliyor ve kuşkuyla karşılanıyorlar⁹. Ayrımcılık ve etiketleme, eğitimde olduğu gibi istihdamda da interseksleri olumsuz etkiliyor ve işlerini kaybetmelerine yol açıyor. Bazı interseks bireyler rızaları dışında gerçekleştirilen ameliyatlardan dolayı engelli statüsü elde edebiliyor. Ülkeye göre değişen şekilde, bu statü kişiye koruma sağlayabiliyor ancak bazı durumlarda daha fazla ayrımcılık ve etiketleme de getirebiliyor¹⁰

Diğer alanlarda ayrımcılık

İnterseks bireyler, cinsiyet görünüşleri, erkek ve kadın bedeniyle ilgili sosyal normlara uymuyorsa ayrımcılık riski altında kalıyorlar. Sonuç olarak, hayatın her alanında taciz ve ayrımcılıkla karşılaşabiliyor, ilaç, kozmetik ya da giyim gibi ihtiyaçlara, spor salonu, otel, uçak bileti gibi hizmetlere erişmekte sıkıntı yaşayabiliyorlar.

İntersekslerin tehlikede olan insan hakları:

Yaşam hakkı, işkencenin ve insanlık dışı, küçük düşürücü tutumun yasaklanması, kendi geleceğini tayin hakkı ve bedensel bütünlük, özel hayat ve aile hayatını koruma hakkı, eşit muamele görme, etkili bir çözüme erişme hakkı, bilgi edinme hakkı, ifade özgürlüğü...

Yasal tanınma

İnterseks bireyler yetişme çağında, kendilerine doğumda yasal olarak tayin edilen (tıbbi müdahalelerle desteklenen) cinsiyetin kendi cinsiyet kimliklerine uymadığını fark edebilir. Bireylerin cinsiyet tanınırlığına erişene kadar geçtikleri süreç her Avrupa ülkesinde birbirinden farklı işlemektedir. Eğer yasal cinsiyet tanınırlığı mevcutsa, prosedür genellikle interseks bireyin resmi cinsiyetini değiştirebilmesi için önce trans olarak açılmasını gerektirmektedir. Bazı ülkelerde cinsiyet tanınırlığı süreci kişinin trans olarak işlem görebilmesi için interseks ile ilgili tıbbi teşhisler almasına engel olabiliyor. Bu durum da interseks bireyleri yasal bir "araf" içinde bırakıyor.

[8] OII Australia, *Pride in Diversity (2014): Employers' Guide to Intersex Inclusion*, p. 17. <https://oii.org.au/wp-content/uploads/key/Employer-Guide-Intersex-Inclusion.pdf>

[9] The Netherlands Institute for Sociological Research: *Living with intersex/ DSD An exploratory study of the social situation of persons with intersex/ DSD*. Written by Jantine van Lisdonk. 2014, p.56.

[10] OII Europe (2015): *Statement of OII Europe on Intersex, Disability and the UN Convention on the Rights of People with Disabilities*. http://oiiurope.org/wp-content/uploads/2015/05/CRPD_2015_Statement_OII_Europe.pdf

İnterseks bireyler ne istiyor?

Uluslararası interseks insan hakları hareketi ortak taleplerini 2013 yılında 3. Uluslararası İnterseks Forumu'nda Malta Deklarasyonu ile açıkladı^[1]. Deklarasyon, genital cerrahi ameliyatların, psikolojik ve diğer tedaviler gibi sakatlayıcı ve "normalleştirici" müdahalelerin sona erdirilmesini talep ediyor. Bunların yerine, interseks bireylerin bedensel bütünlüklerini etkileyen kararları kendilerinin alabilmesinin, fiziksel özerklik ve kendi geleceğini tayin etme hakkının yolunun açılması isteniyor.

Avrupa'da olmasa da, dünyanın bazı bölgelerinde interseks bebeklerin ve yetişkinlerin öldürülmesi gibi uygulamalar hâlâ görülüyor. Avrupa'da ise interseks durumlarının patolojizasyonu, döllenme öncesi genetik teşhis, doğum öncesi görüntüleme ve tıbbi müdahale, interseks fetüslerin kürtajla alınması gibi uygulamaların giderek artmasına yol açıyor. Bu suistimler doğrudan interseks bedenlerin sorunlu olduğu fikrinden kaynaklanıyor. Bu yüzden deklarasyonda tıbbi ilkelerde, protokollerde ve sınıflandırmalarda -örneğin Dünya Sağlık Örgütü'nün Uluslararası Hastalıklar Sınıflandırması'nda- interseksin patolojize edilmesinin durdurulması için çağrı yapılıyor^[2].

Malta Deklarasyonu ayrıca interseks bireyler ve aileleri için destekleyici, güvenli ve kutlayıcı ortamlar yaratılmasının önemine dikkat çekiyor. Bu kapsamda cinsel kimlik farklılıkları ile alakalı nefret suçlarına ve ayrımcılığa karşı koruyucu yasalar çıkartılması, böylece intersekslerin çok yönlü ayrımcılıktan korunması isteniyor. Evlenme ve aile kurma hakkı, yasalarda kendi tanımladığı cinsiyetle temsil edilme hakkı da verilmesi istenen vatandaşlık ve insan hakları arasında.

Deklarasyonda geçmişte yaşanan adaletsizlik ve hasarların düzeltme, onarım, bilgiye ve adalete erişim yoluyla telafi edilmesi gerektiğine dikkat çekiliyor. Bu telafi, interseks bireylerin tıbbi kayıtlarına ve geçmişlerine erişim hakkını da kapsıyor.

İnterseks meselesinin tıbbileştirilmesi ve bireylerin yaftalanması ciddi travmalara ve ruh sağlığı problemlerine yol açıyor. İnterseks bireylerin ve ailelerinin/yakınlarının hayatları boyunca psiko-sosyal desteğe ulaşabilmesi bu yüzden büyük önem teşkil ediyor.

[1] <http://oieurope.org/public-statement-by-the-third-international-intersex-forum/>

[2] 'Intersex Issues in the ICD' (2014) raporuna da bakınız. Rapor ICD (Hastalıkların Uluslararası Sınıflandırılması) reform sürecinde interseks meseleleri ile ilgili kaygılara dikkat çekiyor. <http://wp.me/a1djE5-aw>

Avrupa'da yasal durum

Ne yazık ki, Avrupa interseks bireyler için güvenli bir yer değil. Bazı ülkelerde interseks meselesine ilgi artmasına karşın Avrupa genelinde interseksler görünmez olmaya devam ediyor. Dahası, intersekslerle ilgili büyük bir bilgi eksikliği var. İnterseks bireyler hayatın her alanında "bozuk" olarak algılanıyor ve bu şekilde muamele görüyor.

Malta ve Malta'nın 2015'te çıkarttığı Cinsiyet Kimliği, Cinsiyet İfadesi ve Cinsiyet Karakteristikleri yasası dışında, intersekslerin fiziksel bütünlüğü, bedensel özerkliği ve kendi kaderini tayin etme hakkını koruyan herhangi bir Avrupa ülkesi yok. 2015 yılı Nisan ayında kabul edilen Malta'daki yasa şu anda dünya çapında interseks bireylerin korunması için örnek oluşturuyor. Yasa cinsiyet karakteristikleri bakımından eşit muamele getiriyor, nefret suçlarını ve nefret söylemlerini ceza kanunu kapsamında önlüyor.

En önemlisi, Malta'daki¹³ yasa ile bireyin rızası olmayan ve tıbbi gerekliliklerden değil sosyal faktörlerden kaynaklanan tıbbi müdahaleler yasaklanıyor. Ek olarak, yasa, psikosozal desteğe ve akran desteğine erişim hakkı getiriyor, her bireyin cinsiyet kimliğini yasal olarak basit bir işlemle değiştirebilmesine ya da cinsiyet kimliğine yasal tanınırlık kazandırmasına olanak sağlıyor.

İzlanda

İzlanda, Malta'daki yasaya benzer bir yasa üzerinde çalışıyor. Yasa, kişinin bedensel bütünlüğünü ve cinsiyet özellikleri bağlamında kendi kaderini tayin etme hakkını gözetecek. İstihdam, hizmet ve ürünlere erişim ile hayatın başka alanlarında cinsel kimlik, cinsiyet ifadesi ve cinsiyet özellikleriyle ilgili nefret suçları ve nefret söylemine karşı da korunma sağlanması planlanıyor.

Finlandiya

Finlandiya Cinsiyet Eşitliği Yasası'nı 2015 yılında yeniledi. Yasa artık "bedensel cinsiyet özellikleri"ni de kapsıyor, bu da interseks bireylerin ayrımcılığa karşı korunması anlamına geliyor.

Jersey Adası (Birleşik Krallık)

Jersey adası ayrımcılık karşıtı yasasında 2015'te yapılan düzenlemelerle interseks durumlarına yasal tanıma getirildi ve cinsiyet ayrımcılığına karşı koruma sağlandı. Jersey'de ayrımcılık karşıtı yasa 2013'te çıkartıldı.¹⁴

[13] Malta (2015), Kişinin cinsiyetinin kaydı ve tanınması ve bu değişikliğin etkilerinin düzenlenmesi, kişinin cinsiyet özelliklerinin tanınması ve korunması ile ilgili yasa.

[14] Jersey Adası (2015), Ayrımcılık (Cinsiyet ve İlgili Özellikler) (Jersey) Yönetmelik 201, Par. 7.3.

Bask Ülkesi (İspanya) ve İskoçya (Birleşik Krallık)

Bask ülkesi ve İskoçya, bölgesel çapta, cinsel kimlik temelinde interseks bireylerin ayrımcılıktan korunmasını sağlayacak ilk adımları attı¹⁵. Avrupa’da bazı ülkeler dolaylı olarak interseksi cinsiyet ve/veya cinsel kimlik kapsamına alıyor¹⁶. Diğer Avrupa ülkeleri ayrımcılıktan korunma anlamında daha geniş bir kapsam sunuyor, “diğer” kategorisi altında interseks bireyler korunabiliyor¹⁷. Öte yandan, herhangi bir koruma yasa bulunmadığı durumlarda “diğer” kategorisi etkisiz kalıyor. İnterseks bireylerin yasal ve sosyal görünürlüğünün eksik olduğu göz önüne alınırsa, “diğer” kategorisinin etkin kullanımı için toplumun ve interseks meselesiyle ilgili kimselerin eğitilmesi gerekiyor.

Malta ve Yunanistan

Malta ve 24 Aralık 2015’ten bu yana Yunanistan, Avrupa’da “cinsiyet özellikleri” kapsamında ayrımcılığa karşı interseks bireylere koruma sağlayan iki ülke. Malta’daki yasa kamu hizmetlerinde yasadışı ayrımcılık ve aşağılanmanın tamamen ortadan kaldırılmasını ve cinsiyetten bağımsız olarak herkese eşit muamele ve eşit fırsatlar sağlanmasını öngörüyor¹⁷

Veri toplama

İnterseks bireyler sadece son 20 yıldır kim oldukları ve yaşadıkları dehşet verici deneyimler hakkında konuşabiliyor. Toplumun geneli gibi, idari merciler ve araştırma kurumları da interseks bireylerin varlığından büyük oranda habersiz. 2015’te Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı’nın raporunun hazırlanması sırasında veri toplamakta yaşanan sıkıntılar ve istatistik veri eksikliği çalışma sonlandığında en çok altı çizilen iki nokta oldu¹⁸. Genel veri toplamaya ve interseks bireylerin içinde yaşadıkları fiziksel ve psikolojik koşullarla ilgili araştırmalara büyük bir ihtiyaç var. Bu çalışmaların tümü sosyolojik ve patolojize etmeyen bir insan hakları perspektifile gerçekleştirilmeli. Bu yüzden veri toplamanın bizzat interseks akademisyenler tarafından ya da interseks örgütlerinin desteğiyle yapılması daha tercih edilebilir olacaktır. Böylece bu akademisyenlerin ve kurumların da uzmanlıkları görünür hale gelebilir ve takdir görebilir.

[15] Bask Ülkesi Yasa 14/2012. İskoçya’da nefret suçu yasası 2016’da gözden geçirilecek.

[16] Avusturya, Danimarka, Hollanda (cinsiyet), Romanya, Slovenya (cinsel kimlik), İsveç (cinsiyet ve cinsel kimlik). Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı “İnterseks Bireylerin İnsan Hakları Durumu” raporuna bakınız. Viyana 2015, s. 4.

[17] Bulgaristan, Estonya, Macaristan, İtalya, Lüksemburg, Polonya, Portekiz, Romanya, İspanya ve and Slovakya. Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı “İnterseks Bireylerin İnsan Hakları Durumu” raporuna bakınız. Viyana 2015, s. 4

[18] Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı “İnterseks Bireylerin İnsan Hakları Durumu” raporu, Viyana 2015, s. 4. Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı “İnterseks Bireylerin İnsan Hakları Durumu” raporu, Viyana 2015, s. 5.

Şu anda mevcut az sayıdaki psikososyal anket çalışmaları tıp çalışanları ve/veya psikologlar tarafından gerçekleştirilmiş durumda. Bu araştırmaların sonuçlarına bakılırken, katılımcıların geçmişteki tıbbi müdahaleler ile travmatize oldukları ve ankete katıldıkları tıbbi ortamların onlar için sıkıntı verici olduğu göz önünde bulundurulmalı. Cevap veren katılımcılar kendilerine soru soran tıp çalışanlarından da rahatsız olabilmekte. Bu katılımcıların zaten rızaları olmayan tıbbi müdahalelere maruz kaldıkları için ankete katılmakta da gönülsüz olabilecekleri, bu cevapların gönülsüz verilmiş olabileceği unutulmamalı. Bu durum da söz konusu çalışmaların gerçekliğini zedeleyebiliyor. Öte yandan, bu az sayıdaki anket çalışmaları dahi, katılım gösteren interseks bireylerin maruz kaldıkları tıbbi müdahalelerin ne kadar ciddi sorunlar yarattığını gösteriyor.

İnterseks bireylerin zihinsel ve fiziksel sağlığı

2005 – 2007 yılları arasında bir Alman tıp ekibi tarafından yürütülen çalışmada Almanya, Avusturya ve İsviçre'den her yaşta 439 interseks bireyin deneyimleri incelendi. Katılımcıların %81'i CGB (cinsiyet gelişim bozukluğu) teşhisine bağlı olarak bir ya da daha fazla cerrahi operasyon geçirmişti. Katılan yetişkinlerin yaklaşık %50'si psikolojik problemleri olduğunu, fiziksel sağlıkları ve cinsel hayatları ile ilgili sıkıntılar yaşadıklarını ifade etti. Katılımcıların üçte ikisi bu problemleri rızaları dışında geçirdikleri tıbbi ve cerrahi müdahalelere bağlıyordu. Katılımcı çocuklarda ciddi rahatsızlıklar, aile hayatlarında ve fiziksel durumlarında sıkıntılar görülmüyordu¹⁹.

Bu bulgular oldukça endişe verici. Doğrudan doğruya çocuk ve insan haklarına yönelik yapılacak bir araştırma daha da rahatsız edici sonuçlar ortaya çıkartabilir.

Fon bulma

Görünür interseks aktivistlerinin ve örgütlerinin sayısındaki artış, interseks bireylerin sorunlarının duyulmasına katkı sağlıyor. Bu bilinç yükseldikçe, interseks aktivistleri değişiklik için bir ivme yaratıyor. Yasa yapıcılar, hükümetler ve uluslararası kurumlar artık interseks bireylerin haklarını nasıl koruyabilecekleri meselesini ele almaya başlıyorlar. Bu sevindirici bir gelişme olsa da, interseks aktivistleri ve örgütlerinin iş yükünü de artırıyor ve bu kişi ve örgütler genellikle çok az ya da sıfır bütçe ile çalışıyorlar.

[19] Netzwerk Intersexualität (Ed.): Erste Ergebnisse der Klinischen Evaluationsstudie im Netzwerk Störungen der Geschlechtsentwicklung/ Intersexualität in Deutschland, Österreich und Schweiz Januar 2005 bis Dezember 2007. http://www.netzwerk-dsd.uk-sh.de/fileadmin/documents/netzwerk/evalstudie/Bericht_Klinische_Evaluationsstudie.pdf

2013 yılında trans* ve interseks örgütlenmelerinin durumu ile ilgili yapılan bir çalışmada²⁰, interseks örgütlerinin Avrupa dahil dünya genelinde yetersiz fonlandığı ortaya konuldu. İnterseks insan hakları örgütleri ve gruplarının ortalama 0 – 5000 dolar arası bütçeye sahip oldukları saptandı.

Bu bütçeler örgütlerin yoğun çalışma programlarını karşılayabilecek düzeyde değil. 2015'ten itibaren Astraea²¹ İnterseks İnsan Hakları Fonu'nun kurulmasıyla durumda az da olsa bir iyileşme görülsede, Avrupa'daki tüm interseks örgütleri hâlâ kaynak yetersizliğiyle başa çıkmaya çalışıyor. İnterseks örgütlerinin değişim yaratabilmesi ve hukuksal alanda etkili olabilmeleri için desteklenmeleri gerekiyor. Bu örgütler interseks bireylerin yaşam deneyimlerini kamuoyuna aktarabilmekte büyük önem taşıyor, bu aktarım için gerekli uzmanlığın oluşturulabilmesi noktasında ise maddi desteğe ihtiyaç duyuluyor.

İnterseks bireylerin temel haklarının korunabilmesi için, Avrupa'daki kurumların, hükümetlerin ve hak savunuculuğu oluşumlarının interseks örgütleriyle birlikte çalışmaları gerekiyor.

[20] Trans* ve İnterseks Örgütlenmelerinin Durumu. Büyüyen ancak yeterli fon bulamayan insan hakları hareketlerine desteğin artması için bir çalışma. Trans Eşitliği İçin Global Hareket, Amerikan Yahudi Dünyası Hizmetleri (AJWS) ve Strength in Numbers işbirliğiyle yayınlandı. http://ajws.org/wp-content/uploads/2015/05/ajws_trans-intersex-funding-report.pdf

[21] Türünün ilk örneği olan Astraea (Lezbiyen Adalet Fonu) İnterseks İnsan Hakları Fonu, dünya çapında insan hakları, bedensel anatomi, bedensel bütünlük ve kendi kaderini tayin hakkının korunması amacıyla interseks aktivistleri tarafından yönetilen örgütler, projeler ve kampanyaların desteklenmesi için kurulmuştur.

SIK

SORULAN

SORULAR

Kaç Kişi İnterseks?

Bu sayı daha önce, dikkate alınan interseks varyasyonuna göre, her 2 bin kişiden biri, 4 binde 1 ya da 5 binde 1 olarak tahmin ediliyordu. Hollanda'da yapılan yeni bir araştırmada ise mevcut tıbbi kaynaklar karşılaştırılarak çok daha yüksek bir orana ulaşıldı.

İntersekslerin genel nüfusa oranının %0.5078 olduğu saptandı. Bu da her 200 kişiden birinin bir cinsiyet özellikleri varyasyonuna ya da tıbbi deyimle "Cinsel Gelişim Bozukluğu"na sahip olduğu anlamına geliyor. Tıbbi normlara göre bu kişiler acil tıbbi müdahaleye "ihtiyaç" duyuyorlar ve psikososyal aciliyete sahipler²².

[22] Hollanda Sosyolojik Araştırma Enstitüsü: İnterseks/CGB ile yaşamak – İnterseks bireylerin toplumsal durumu ile ilgili araştırma çalışması. Yazar: Jantine van Lisdonk. 2014 (bkz. Ek B tablosu interseks/CGB görülme sıklığı).

İnterseks bir cinsel kimlik midir?

İnterseks bedenine sahip bireyler, interseks olmayan bireyler gibi, farklı cinsiyet kimliklerine ve cinsel yönelimlere sahip olabilirler. Bazı interseks bireyler için "interseks" aynı zamanda bir cinsiyet kimliğidir.

Öte yandan, interseksler toplumda hâlâ görünmez konumdalar. Bir interseks bedenine sahip olmadığı halde cinsiyet kimliğini "interseks" olarak beyan etmek isteyen kişiler bunu yaparak intersekslerin uğradıkları insan hakkı ihlallerinin görünür olmasını engellediklerini bilmeliler. Bu tutum interseksi keyfi bir tercih gibi yansıtarak interseks bedenine sahip bireylerin sorunlarının görmezden gelinmesine yol açabilir.

İnterseks bireyler kendilerini kadın, erkek ya da interseks/üçüncü cinsiyet olarak mı tanımlıyorlar?

Mevcut istatistiklere göre, interseks bireylerin çoğu kadın ya da erkek cinsel kimliğine sahip. Öte yandan, interseks bireyler çoğu zaman tıbbi müdahaleye zorlandıkları ve toplumsal baskı altında kaldıkları için "kadın" ya da "erkek" dışında bir cinsiyet kimliği geliştirmeleri mümkün olmayabiliyor.

Bir kişinin interseks olması cinsiyetinin muğlak, belirsiz, saptanamamış olduğu anlamına mı gelir?

Hayır. İntersekslerin "belirsiz" olarak kategorize edilmelerinin sebebi toplumda cinsiyetin hâlâ sadece "kadın" ve "erkek" ikiliğine sıkıştırılmış olmasıdır. İnterseksi belirsiz, bilinmeyen cinsiyet olarak görmek saygısızca ve interseks bireylerin bedenlerinin meşruiyetini hiçe sayan bir tutumdur. Bu tutum interseks bireylerin bedensel bütünlüğünün istenmeyen tıbbi müdahalelerle bozulabilmesine de yol açar.

CGB (cinsiyet gelişim bozukluğu) ne demektir?

“Cinsiyet gelişim bozukluğu” anlamına gelen CGB, tıbbi bir şemsiye terimdir ve 2006 yılında tıp otoriteleri tarafından bir konsensüs açıklamasıyla kabul edilmiştir. Yeni sendrom kategorileri ile birlikte, konsensüsün ardından CGB eski tıbbi terimlerin yerini aldı. Terim interseks cinsiyet özelliklerini erkek ve dişi beden normlarından “sapmış”, “anormal” ve “düzeltmesi gereken” özellikler olarak damgalıyor.

“Cinsiyet gelişim bozukluğu” kavramı interseks bireyleri ve bedenlerini patolojize ediyor ve interseks bireylerin “normalleştirilmesi” adına yapılan rıza dışı tıbbi müdahaleleri meşru kılıyor. Bu yanlış algıyı kırmak adına bazı klinisyenler “cinsiyet gelişim bozukluğu” yerine “cinsiyet gelişim farklılıkları” ya da “çeşitlilikleri” ifadelerinin kullanılabileceğini savunuyor.

İnterseks ve trans bireyler arasındaki benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?

En önemli farklılıklardan biri tıbbi alandır. İnterseks bireyler rızaları dışında geri döndürülemez tıbbi müdahalelere maruz bırakılmaktadır. Trans bireyler ise kendileri rıza gösterdikleri halde bedenlerini ait oldukları cinsiyete göre yapılandırmak için istedikleri tıbbi müdahalelere erişememektedir.

İnterseks bedenle ilgilidir. İnterseks olmak erkek ve kadın bedenleriyle ilgili toplumsal ve tıbbi normlara uymayan bir bedenle doğmak anlamına gelir. Trans ise cinsiyet kimliği ile ilgilidir. Trans olmak bireyin kendisini ona doğuştan atanan cinsiyetten farklı bir cinsiyete ait hissetmesidir. Trans bireylerin çoğu tıbbi ve sosyal

kadın ya da erkek normlarına uygun bedenlerle doğarlar.

Lütfen dikkate alınız:

İnterseks bireyler de kendilerini, doğuştan atanan cinsiyete ait hissetmeyebilirler. Sonuç olarak, bu bireyler ülkelerindeki yasal mekanizmaları kullanarak isimlerini, yasal belgelerdeki cinsiyet ibarelerini ya da bedenlerini kendilerini rahat hissedecekleri duruma göre değiştirmek isteyebilirler. Pek çok durumda intersekslerin bu değişiklikleri yapabilecekleri yasal süreçler trans bireylere göre tasarlanmış oluyor. Uygulamada ise yaşadıkları ülkenin yasalarına göre interseks bireylerin bu değişiklik mekanizmalarına erişimleri kısıtlanabiliyor.

En Yaygın Benzerlikler

İnterseks ve transların ortak noktalarından biri de pek çok ülkede yasal tanınırlık ve kendi kaderini tayin etme haklarının verilmemesi. İnterseks bireyler rızaları dışında tıbbi müdahaleye maruz kalarak, trans bireyler istedikleri tıbbi yardıma ve yasal tanınmaya erişemeyerek bu haklardan mahrum bırakılıyor.

Her iki durum da tıbbi protokol ve sınıflandırmalarda “bozukluk” olarak ele alınıyor. Trans bireyler “psikolojik bozukluk” ile yaftalanırken, interseks bireyler “bedensel bozukluk” ile yaftalanıyor.

Her iki grup da ikili cinsiyet sisteminin hüküm sürdüğü toplum içinde okullar, işyerleri, spor

gibi farklı alanlarda ayrımcılık ve insan hakları ihlallerine maruz kalıyor.

Doktorlar bir çocuğun “gerçek” cinsiyetinin erkek ya da kız olduğunu söylüyorsa, bu çocuk interseks bedenini “gerçek” cinsiyetiyle uyumlayan tedavilerden fayda görmez mi?

Doğumda “gerçek” cinsiyeti tespit etmek gibi bir şey yoktur.

“Gerçek” cinsiyet olarak görülen iki cinsiyet, yani kadın ve erkek, bütün cinsiyet spektrumunu yansıtmaya yetmez. Çocuğun cinsiyet karakteristiklerini yapay şekilde değiştiren ikili cinsiyet normlarına uydurmayı amaçlayan tedaviler, çocuğun fiziksel özerklik ve bedensel bütünlüğüne karşı açık bir ihaldir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi, interseks çocuklar üzerinde rıza dışı gerçekleştirilen ve tıbben gereksiz cerrahi ve diğer müdahalelerin, çoğunlukla geri döndürülemez sonuçlara, ciddi fiziksel ve psikolojik sıkıntılara yol açtığını²³, bunların çocuğun insan haklarını ihlal eden zararlı uygulamalar olduğunu belirtmiştir.

Ayrıca, interseks çocuklar dahil²⁴, bir çocuğun gelecekteki cinsiyet kimliğini öngörmek imkansızdır.

İnterseks bireyler hayatlarının sonraki aşamalarında

[23] CRC/C/CHE/CO/2-4, para. 42.

[24] Farklı CGB varyasyonları teşhis edilmiş 12 yaşından büyük interseks bireylerle yapılan bir tıbbi araştırma çalışmasına göre, katılımcıların önemli bir kısmı kendilerine doğuştan atanan cinsiyeti reddettiklerini söylemiştir. Doğuştan yapılan cinsiyet atamasının yanlış olduğunu bilmelerine rağmen, araştırmacılar bulguları cinsiyet hoşnutsuzluğu olarak yorumlamıştır. Bkz: de Vries A, Doreleijers T, Cohen-Kettenis P. Ergenlik ve Yetişkinlikte Cinsiyet Gelişim Bozuklukları: Cinsiyet Kimliğini Gelişimini ve Klinik Bağlantısını Anlamak. *Pediyatrik Endokrinoloji Araştırmaları*. (Disorders of sex development and gender identity outcome in adolescence and adulthood: understanding gender identity development and its clinical implications. *Pediatric Endocrinology Reviews*.) 2007;4(4):343-351.

bedenlerini kendi cinsiyet kimlikleriyle uyumlu hale getirmek için tıbbi yardım almaya karar verebilir. Bu kararı interseks bireyin sadece kendisi vermeli, yetişkin bir birey olarak kendisi istemelidir.

Doktorların interseks çocuklar üzerinde cerrahi müdahalede bulunmaktan giderek daha çok şakındıkları doğru değil mi?

Çocuk kendisi karar verecek yaşa gelene kadar interseks çocuklar üzerinde cerrahi müdahalede bulunulmaması gerektiğini savunan doktorların sayısı artıyor. Öte yandan, bundan ne yazık ki bütün interseks çocuklar faydalanamıyor. Bu bilinç genellikle sadece bazı interseks varyasyonları (örneğin CAIS²⁵ gibi) ile sınırlı kalıyor. Diğer interseks bireyler (örneğin XX kromozomlu ve CAH²⁶ teşhisi almış çocuklar) hâlâ rızaları dışında kozmetik amaçlı tıbbi müdahalelere maruz kalıyor.

Uygulamada, bazı doktorlar artık interseks çocuklar üzerinde ameliyat yapmadıklarını iddia ediyorlar ancak “interseks” kapsamına sadece cinsiyetini kız ya da erkek olarak belirleyemedikleri çocukları alıyorlar. Aslında bazı tıbbi ölçütlere göre kız ya da erkek cinsiyet özellikleri edindirilmeye daha yatkın interseks çocuklar üzerinde ameliyatlara devam ediyor.

[25] CAIS kısaltmasının açılımı: “Complete Androgen Insensitivity Syndrome” ya da Tam Androjen Duyarsızlığı Sendromu.

[26] CAH kısaltmasının açılımı: Kongenital Adrenal Hiperplazi.

Bu grup üzerinde gerçekleştirilen rıza dışı tıbbi uygulamaların, yaralı doku, his kaybı, yeni ameliyatlara gereklilik, hormon dengesinde bozulma, travma ve diğer fiziksel ve psikolojik hasarlar gibi sonuçları bulunan zararlı uygulamalar oldukları bilinmelidir.

Ebeveynler bu müdahalelere neden izin veriyor?

Araştırmalar ebeveynlerin çoğunlukla yanlış yönlendirildiğini ve rızaları gerektiğinde baskı altında kaldıklarını ortaya koyuyor. Çoğu zaman etki altında kalmadan karar verebilecekleri kadar bilgileri ya da zamanları olmuyor²⁷. Bu müdahaleler gereksiz ve sadece kozmetik amaçlı olsa bile tıp profesyonelleri “düzeltme” ameliyatları ve çocuğun cinsiyetini “normalleştirecek” tedaviler için acele edebiliyor²⁸. Durumu bir hastalık olarak yansıtacak şekilde bilgilendirilen ebeveynler, gerçek bilgiler verilen ebeveynlerden üç kat daha fazla bu gereksiz ameliyatlara onay verme eğiliminde oluyor²⁹.

[27] Viktorya Eyaleti Sağlık Departmanı (2013), İnterseks bebekler, çocuklar ve ergenler için karar verme prensipleri, (State of Victoria, Department of Health (2013), Decision-making principles for the care of infants, children and adolescents with intersex conditions, pp. 2) [http://docs.health.vic.gov.au/docs/doc/0D331CCCA75EE85ACA257B1800707957/\\$FILE/Final%20Intersex%20Conditions%20Resource.doc](http://docs.health.vic.gov.au/docs/doc/0D331CCCA75EE85ACA257B1800707957/$FILE/Final%20Intersex%20Conditions%20Resource.doc)

[28] Charlotte Greenfield (8/7/2014), İnterseks Çocukları “Düzeltilmeli” miyiz? (Should We ‘Fix’ Intersex Children?), The Atlantic <http://www.theatlantic.com/health/archive/2014/07/should-we-fix-intersex-children/373536/>

[29] Jürg C. Streuli, Effy Vayena, Yvonne Cavicchia-Balmer & Johannes Huber (2013), Ebeveynleri şekillendirmek: Cinsiyet gelişim bozukluğuna sahip çocuklarda ebeveynler üzerinde çelişkili profesyonel danışmanlığın etkileri (Shaping parents: impact of contrasting professional counseling on parents' decision making for children with disorders of sex development), Journal of Sexual Medicine, Vol. 8 No. 3, pp. 1953–1960 <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/23742202>

İnterseks bireyler pasaportlarında cinsiyet karakteristikleri varyasyonlarını yansıtacak bir “X” istiyorlar mı?

Bu kişiye göre değişen bir beklentidir. İnterseks bireylerin bir kısmının, her zaman gerçek cinsiyetlerini yansıtmasa bile, resmi belgelerde erkek ya da kadın cinsiyet ifadeleri bulunması ile sorunu olmayabiliyor. Öte yandan, erkek ya da kadın dışında cinsiyet seçenekleri interseks olsun ya da olmasın herkes için tüm resmi belgelerde bulunmalı. Bu resmi belgelerdeki cinsiyet ifadeleri kişinin isteği üzerine basit şekilde değiştirilebilir.

İnterseks çocuklar “üçüncü cinsiyet” olarak mı, “cinsiyetsiz” olarak mı kaydedilmeli?

Bunun interseks çocuklar için zorunlu, başka kişiler için ise seçenek dışı olması yanlıştır. İnterseks çocuğa doğum belgesinde zorunlu olarak yasal üçüncü cinsiyet statüsü atamak bir dışlama ve yaftalamaya dönüşebilir. Üçüncü cinsiyet sadece interseksler için sunulan hatta zorunlu kılınan bir seçenek olursa onları toplumdan soyutlamaktan başka bir fonksiyonu olmaz. Böyle bir durumda ebeveynlerin üzerinde çocuğun dışlanmaması için iki cinsiyetten (kadın/erkek) birine tıbbi müdahale ile uydurulması yönünde daha da fazla baskı oluşacaktır³⁰. Bunun yerine

[30] Detaylar için OII Almanya'ya bkz. İnterseksler için aldatmaca paketi: Cinsiyet seçeneğini boş bırakmak bir seçenek değildir (Sham package for Intersex: Leaving sex entry open is not an option) <http://oiieurope.org/bluff-package-for-inter-leaving-sex-entry-open-is-not-an-option/>

doğum belgesinde cinsiyet kısmını boş bırakılabileme seçeneği bütün çocukların ebeveynleri için sunulmalıdır. Bu hem interseks hem de interseks olmayan çocuklar için daha özgürleştirici olacaktır. Bu seçenek bulunmadığında ise, OII Avrupa interseks çocukların bebeklikte yasal olarak kız ya da erkek şeklinde kaydedilmesini önermekte, bu yapılırken çocuğun yetişkinliğinde farklı bir cinsiyette olduğunu beyan edebileceğinin unutulmaması gerektiğini belirtmektedir. Burada önemli olan, çocuğun doğumda hangi cinsiyetle kaydedildiğinden çok, yetişkinliğinde kendini istediği cinsiyette ifade edebilmesinin toplumsal ve yasal anlamda önünün açılmasıdır.

İnterseks, ayrımcılıkla mücadele mevzuatına nasıl eklenebilir?

OII Avrupa ve farklı ülkelerdeki üye kurumlar, interseks meselesinin ayrımcılıkla mücadele mevzuatına -bu özelliklerin belirli görünümünden ya da yapısından bağımsız olarak- “cinsiyet özellikleri” temelinde alınmasını öneriyor. Malta cinsiyet kimliği, cinsiyet ifadesi ve cinsiyet özellikleri yasası “cinsiyet özellikleri” kavramını korunan bir alan haline getiriyor ve şu anda interseks bireylerin korunması bakımından en iyi örneği teşkil ediyor.

Eğer yasal zeminde “cinsiyet özellikleri” kavramı bulunmuyorsa, cinsiyet özellikleri çeşitliliği bulunan kişiler “cinsiyet” kavramı içerisinde korunabilirler.

İnterseks, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği (SOGI) kapsamına girmiyor mu?

Hayır. Spesifik cinsiyet özellikleri, cinsel kimlik ve/veya cinsel yönelim arasında bağlantı yoktur.

Tıpkı kadınlar ya da trans bireyler gibi, interseks bireyler de öncelikle toplumda hâlâ süregelen cinsiyet stereotipleri nedeniyle ayrımcılık görmekte ya da yaftalanmaktadır. İntersekslerin en öncelikli sorunları bedenlerine yapılan istenmeyen, rıza dışı ve zorla uygulanan tıbbi müdahalelerdir. Lezbiyen, gey, biseksüel ve trans bireylerin haklarını cinsel yönelim ve cinsel kimlik bakımından koruyan mevcut Avrupa yasaları bu soruna çözüm getirememektedir. Öte yandan, fiziksel görünüm ve cinsiyet ifadesi ile ilgili -trans bireylerin de yaşadığı gibi- bireysel ayrımcılık, taciz ve şiddetin yanı sıra yapısal sorunlar da vardır. Bu yüzden, bazı AB üyesi ülkeler interseksi örneğin nefret suçları yasalarına SOGI^[31] kapsamında açıkça dahil etmişlerdir. Bu gibi durumlarda, OII Avrupa SOGI kısaltmasının SOGIESC olarak değiştirilerek cinsiyet özellikleri (SC: sex characteristics) kavramının da cinsel yönelim (SO: sex orientation), cinsiyet kimliği (GI: gender identity) ve cinsiyet ifadesi (E: gender expression) bu şemsiyeye dahil edilmesini önermektedir.

[31] Rehberin “Avrupa’da yasal durum” başlıklı 1. kısmına bakınız

**YARDIM
ETMEK
İÇİN NE
YAPABİLİR-
SİNİZ?**

GERÇEKTEN YARDIMCI OLMAK İÇİN YAPABİLECEĞİNİZ BAZI KOLAY ŞEYLER VAR:

Bununla ilgili konuşun!

Bilgi eksikliği, interseks bireylerin karşılaştıkları ayrımcılık ve insan hakkı ihlallerinin en önemli sebeplerinden biridir. Bilgiyi yayarak interseks bireylerin varlığını ve karşı karşıya kaldıkları insan hakkı ihlallerini duyurabilir, böylece toplumun interseksler için daha kucaklayıcı ve güvenli hale gelmesine katkı sunabilirsiniz. Buna interseks bireylerin varlığını ve meselelerini yaşamın ve politikanın her alanında görünür hale getirmek de dahildir.

Interseks bireyler için güvenli alan yaratın!

Örgütünüzde, iş yerinizde, arkadaşlarınız ya da aileniz arasında interseks bireyler olabilir, görünür olabilmeleri için onlara güvenli bir alan sağlamanız hayati önemdedir. Bu bireyler henüz açılmak için güvende hissetmeyebilirler. Bazen interseks bireyler bile interseks olduklarını henüz bilmiyor olabilirler.

Kapsayıcı ve davetkar olmanın iyi bir yolu, eğer gerçekten interseks bireylerin hakları için çalışmak istiyorsanız, “i” harfini çalışmalarınıza eklemektir. Bu sadece örgütünüzün ya da çalışmanızın adında bir harf olarak kalmasın, interseks çeşitliliğinden gerçekten haberdar olun. Her interseks birey, kuir (queer) olmayabilir. LGBT olsalar da olmasalar da, interseks bireylerin kendi kimlikleri ile rahat edebilecekleri alanlar sağlayabildiğinizden emin olun.

“i” harfini çalışmalarınıza entegre edin!

Çalışma arkadaşlarınızı, örgüt üyelerinizi ve ağınıza, intersekslerin insan hakları konusunda bilgilendirin. İlk adım olarak, interseks aktivistlerine size eğitim ya da tavsiye verip veremeyeceklerini sorun. Bu sayede intersekslerin sorunlarını, interseks örgütlerinin karşılaştıkları zorlukları ve ülkenizde intersekslerin durumunu iyileştirmek için neler yapabileceğinizi daha iyi öğrenebilirsiniz.

Bu rehberi okumak iyi bir ilk adım olabilir ancak bu sayfalara sığmayacak, öğrenilecek çok sayıda farklı detay da var. Rehberin arkasındaki referanslardan daha ayrıntılı bilgi almak konusunda faydalanabilirsiniz.

Oll Avrupa ve ILGA Avrupa web sitelerini takip ederek konuyla ilgili son güncellemelerden haberdar olabilirsiniz. Malta Deklarasyonu (2013) ile formüle edilen talepler Avrupa ve dünyadaki interseks insan hakları savunucularının temel talepleridir. “Riga Raporu” (2014) ise Avrupa interseks insan hakları hareketinin amaç ve hedeflerini ortaya koymaktadır. Bu iki belgede ifade edilenleri dikkate alarak hareket etmek doğru olacaktır.

İnterseks aktivistlerini ve örgütlerini destekleyin!

Avrupa'da, görünür şekilde interseks olmak hâlâ oldukça zor bir iş. Buna rağmen, Avrupa çapında interseks aktivistlerinin ve örgütlerinin sayısı artmakta ancak bu kişi ve örgütler ya çok az fon ile ya da hiç fon alamadan çalışmakta. Bir interseks aktivisti olmak genellikle düzenli bir gelir sahibi olma şansından vazgeçmek anlamına geliyor. Fon yetersizliği nedeniyle, profesyonel ve özel uzmanlık gerektiren işleri ücretsiz sunmanız bekleniyor. İnterseks aktivistleri ve örgütlerine finansal yardım sunmak, benzersiz uzmanlıklarını paylaşabilmeleri için büyük önem taşıyor.

Son yıllarda sürdürülen hak savunuculuğu çalışmaları ilk meyvelerini vermeye başladı. Şimdi bu çalışmaları sürdürülebilir ve etkili hale getirmek için gerekli kaynakları sağlama zamanı. Eğer interseks örgütlerine katkı sunabilecek finansal kaynaklarınız varsa, bu yardım etmenin çok iyi bir yolu olacaktır. Bu, bazı projeler ve gerekli yolculuklar için küçük bir finansal katkı da olabilir, devamlı hale gelecek bir finansal katkı da.

İnterseks haklarını savunurken intersekslerle birlikte olun!

İnterseks örgütleri ile birlikte çalışın ve yeni müttefikler bulmalarına yardımcı olun. İnterseks insan hakları örgütleri, intersekslerin karşılaştıkları hak ihlalleri ile ilgili en güncel bilgiyi alabilmek için başvurulabilecek en iyi iletişim noktalarıdır. Bu örgütler interseks insan hakları savunuculuğunda uzun zamana yayılan bir deneyime sahiptir.

Ülkenizdeki interseks insan hakları örgütleri ya da OII Avrupa ile irtibat kurarak yardım teklif edin. Onlara hangi stratejileri uyguladıklarını ve hedeflerine ulaşmaları için nasıl yardım edebileceğinizi sorun. Bu, düzenli olarak eposta listenizde bazı materyaller paylaşmak şeklinde de olabilir, Facebook'ta bilgi paylaşmak ya da hak savunucularının yasa yapıcılarla, siyasi partilerle, eşitli kurumlarıyla, kanaat önderleri ile, anaakım insan hakları örgütleri ile ya da başka ilgililerle iletişim kurmalarına yardım etmek de olabilir.

Yasama organları, parlamento ya da yargı ile ilgili prosedürlerde bazı girişimlerde bulunmak istiyorsanız, bunu yaparken mutlaka ülkenizdeki interseks örgütleri ya da ülkenizde örgütlenme yoksa OII Avrupa ile irtibat kurarak ortak hareket edin. Bu örgütler mevcut ulusal ve uluslararası durumlar hakkında daha detaylı ve güncel bilgi sahibidir. Eğer kendi örgütünüzde gerekli uzmanlık yoksa, interseks örgütleriyle birlikte çalışarak ülkenizde intersekslerin durumunun iyileştirilmesine katkı sağlayabilirsiniz.

İnsan hakları standartları ve araçlarından faydalanın!

Uluslararası insan hakları oluşumlarının interseksle ilgili açıklamalarını ön plana çıkartın. Tüm ilgili mercileri Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserliği'nin önerilerini uygulamak için teşvik etmek çok faydalı olacaktır. Ülkenizde interseks bireylerin insan hakları durumunu takip edin. İnterseks bireylere, yaşadıkları insan hakları ihlallerini ve ayrımcı uygulamaları ülkenizdeki interseks örgütleri ve insan hakları ya da eşitlik kurumlarına raporlamalarında yardımcı olun. Uluslararası düzeyde, kullanılabilir pek çok araç vardır. Örneğin, eğer Avrupa Birliği üyesi bir ülkede yaşıyorsanız interseks aktivistlerinin AB Temel Haklar Ajansı raporları için veri toplamalarına yardımcı olabilirsiniz. Avrupa Konseyi düzeyinde, OII Avrupa ve ILGA Avrupa'ya Irkçılık ve Hoşgörüsüzlük Karşıtı Avrupa Komisyonu (ECRI) için periyodik ülke raporları hazırlamalarında yardımcı olabilirsiniz.

2008'den bu yana, BM sözleşme mekanizmalarının uluslararası alanda ve Avrupa'da interseks insan hakları ihlallerine karşı bilinç yükseltmek için çok önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Eğer ülkenizin periyodik değerlendirmesi için bir gölge rapor yazıyorsanız, interseks örgütlerine bu rapor içinde interseks insan hakları meselelerine dair bir bölüm yazmaları için fırsat verin. Ciddi ve iyi belgelendirilmiş hak ihlalleri, Avrupa İnsan Hakları Konvansiyonu, Avrupa Sosyal Hakları Sözleşmesi kapsamında ve BM İnsan Hakları Komitesi'nde değerlendirilmektedir. OII Avrupa ve ILGA Avrupa'dan tavsiye isteyin. Tüm vakalarda, bağlayıcı olmayan tavsiyeler ya da bağlayıcı yargılarla olsun, uygulama sürecini takip etmek hayati önem taşımaktadır. vünucularının yasa yapıcılarla, siyasi partilerle, eşitli kurumlarıyla, kanaat önderleri ile, anaakım insan hakları örgütleri ile ya da başka ilgililerle iletişim kurmalarına yardım etmek de olabilir. İne

LGBT aktivistleri için tavsiyeler

Özellikle de örgütünüzde interseks liderliği yoksa, sadece interseks üzerinde çalışmaya başlamak için lütfen kapsamlı bir fon talebiyle başvurmayın.

Lütfen interseks bireylerin ihtiyaçlarının LGBT ihtiyaçlarından farklı olacağını göz önünde bulundurun. Girişiminizin sonuçlarını ve intersekslerin sorunlarını anladığınızdan emin olmadan harekete geçmeyin.

“İnterseks haklarını savunurken intersekslerle birlikte olun”, bu basit kuralı her zaman hatırlayın.

EKLER

İnsan hakları ihlallerini tanımak – Uluslararası insan hakları mekanizmalarının interseks referansları

Son 10 yılda, on beşten fazla uluslararası insan hakları yapılanması, hükümetlere interseks bireyler üzerinde rıza dışı tıbbi müdahaleleri yasaklamaları konusunda çok açık çağrılar yaptı.

2011 yılında, BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri Navi Pillay, İnsan Hakları Konseyi'ne sunduğu raporda, interseks çocukların ayrımcılığa ve tıbben gereksiz, rıza dışı cerrahi müdahalelere maruz kaldıklarını belirtti.

Aynı yıl, BM Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Yok Edilmesi Komitesi, Kosta Rika'da interseks kadınların tıp çalışanları tarafından suiistimal ve kıyımına uğradıklarına³² dikkat çekti.

Yine 2011 yılında, İşkenceye Karşı BM Komitesi Almanya raporunda "interseks bireylere yapılan tıbbi ve cerrahi uygulamalarda bilgilendirme ve rızanın gözetilmesi, önerilen tıbbi uygulamalar ve alternatifleri için sözlü ve yazılı olarak bireye net ve tam bilgi verilmesi, bireyin ve ebeveynlerinin yapılacak tıbben gereksiz bu uygulamaların sonuçlarından da mutlaka haberdar edilmesi" yönünde çağrı yaptı. Komite, ayrıca rıza dışı yapılan uygulamalarla ilgili araş-

tırma yapılmasını, sonuçlara göre gerekli telafilerin, ceza ve tazminatların yürürlüğe konmasını istedi. Son olarak da, komite Almanya'ya tıp ve psikoloji profesyonellerinin cinsiyet spektrumu ve cinsiyetle ilgili biyolojik ve fiziksel çeşitlilik hakkında eğitilmesi için çağrı yaptı³³.

BM İşkence ve Kötü Muamele Özel Raportörü Juan Mendez, 2013'te komitenin öneri ve çağrılarını yenileyerek, tüm devletlere zorla genital normalleştirme ameliyatı, rıza dışı kısırlaştırma gibi geri dönüşü olmayan ve rıza dışı tıbbi müdahalelere izin veren yasalarını değiştirmeleri için çağrı yaptı. Mendez ayrıca dezavantajlı grupların haklarının korunmasına yönelik özel tedbirler alınması gerektiğini belirtti³⁴.

2014'te, BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri Navi Pillay yine "geri dönüşü olmayan cerrahi operasyonların ve kısırlaştırmaların rızaları dışında interseks çocuklara uygulanmaya devam ettiğini ve yaşam boyu zarara yol açtığını"³⁵ belirtti.

[33] CAT/C/DEU/CO/5, para. 20

[34] A/HRC/19/41, para. 56

[35] <http://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=14654&LangID=E>

[32] CEDAW/C/CRI/CO/5-6, para. 40

BM Çocuk Hakları Komitesi ise 2014 yılında İsviçre raporunda ülkeyi interseks çocukların bedensel bütünlüğünü, özerkliğini ve kendi kaderini tayin etme hakkını korumaya, gereksiz tıbbi ve cerrahi müdahaleleri önlemeye, interseks çocukların ailelerine yeterli destek ve danışmanlığı vermeye çağırıldı³⁶.

Yine 2014'te, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Nils Muižnieks, raporunda interseks bireylerin Avrupa'da yasal tanınırlıktan yoksun olduklarını belirtti. Komiser, raporunda "normalleştirme" operasyonlarının interseks bireylerin kendi kaderini tayin etme hakkını ve fiziksel bütünlüğünü ihlal ettiğini ifade etti. Raporda ayrıca, ebeveynlerin rızasının tamamen bilgilendirilerek alınmadığı, etki altında kaldıkları ayrıca karar alınırken çocuğun uzun vadede karşılaşılabilecek sonuçların göz önüne alınmadığı dile getirildi³⁷.

Aynı yıl, bazıları daha önce interseks sorunları üzerine hiç konuşmamış yedi Birleşmiş Milletler mekanizması ortak bir deklarasyon yayınlamaya interseks çocuklara yapılan rıza dışı, kozmetik amaçlı ve tıbben gereksiz cerrahi müdahaleleri insan hakkı ihlali olarak tanımladı³⁸.

Sadece 2015 yılında, üç BM mekanizması, dördü Avrupa'da olmak üzere yedi üye ülkeye interseks bireylerin fiziksel bütünlüklerinin, bedensel özerkliklerinin ve kendi kaderlerini tayin haklarının korunması yönünde çağrı yaptı. Çağrıda, söz konusu ülkelerden interseks bireylerin çocuklukta tıbben gereksiz ve rıza dışı cinsiyet "normalleştirme" müdahalelerine maruz kalmamaları için gerekli bütün yasal ve yapısal değişiklikleri yapmaları, alınabilecek tüm önlemleri almaları istendi³⁹.

Yine 2015 yılında BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri Zeid Ra'ad Al Hussein. İnsan Hakları Konseyi'nin açılış konuşmasında interseks bireylerin maruz kaldıkları insan hakları ihlallerine işaret ederek interseks çocuk ve yetişkinlerin zorla kısırlaştırma ve diğer gereksiz, geri döndürülemez tıbbi müdahalelere yaşadıklarını, okullarda, işyerlerinde ve diğer alanlarda tipik kadın ya da erkek özelliklerine uymadıkları düşünüldüğü için ayrımcılıkla karşılaştıklarını belirtti⁴⁰. İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi, BM Özgür & Eşit kampanyası kapsamında interseksler üzerine bir de rapor yayınlamaya, devletleri, medyayı ve kamuoyunu ilgilendiren eylem maddelerini kapsamlı şekilde sıraladı⁴¹.

[36] http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fCH.E%2fCO%2f2-4&Lang=en

[37] <http://www.coe.int/hu/web/commissioner/-/a-boy-or-a-girl-or-a-person-intersex-people-lack-recognition-in-euro-1>

[38] http://www.who.int/reproductivehealth/publications/gender_rights/eliminating-forced-sterilization/en/

[39] Çocuk Hakları İzleme Komitesi İsviçre raporu (Committee on the Rights of the Child Concluding Observations on Switzerland) (CRC/C/CHE/CO/2-4), Engelli Hakları İzleme Komitesi Almanya raporu (Committee on the Rights of People with Disabilities Concluding Observations on Germany) (CRPD/C/DEU/CO/1), İşkence Karşıtı Komite Avusturya (CAT/C/AUT/CO/6), Danimarka (CAT/C/DNK/CO/6-7) ve İsviçre (CAT/C/CHE/CO/7) raporu (Committee Against Torture Concluding Observations on Austria) (CAT/C/AUT/CO/6), Denmark (CAT/C/DNK/CO/6-7) and Switzerland (CAT/C/CHE/CO/7).

[40] <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=16414&LangID=E#sthash.q0fjniwo.dpuf>

[41] https://unfe.org/system/unfe-65-Intersex_Factsheet_ENGLISH.pdf

Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Nils Muižnieks ise raporunda üye ülkelere normalleştirme ameliyatlarını durdurma, interseks bireyleri ve ailelerini tamamen bilgilendirmeden ve rızalarını almadan müdahalede bulunmama çağrısı yaptı. Raporda interseks bireylere yapılan ayrımcılığın durdurulması için koruma önlemleri alınması, yasal ve hukuki seviyede cinsiyet tanınırlığı getirilmesi, intersekslerin adalete erişiminin kolaylaştırılması istendi⁴². Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı da komiserin önerilerine “İnterseks Bireylerin Temel Haklar Durumu” adlı kendi raporuyla katıldı. Ajansın bulguları interseks örgütleri tarafından dile getirilen endişeleri doğruladı. En az 21 üye ülkede normalleştirme ameliyatlarının devam ettiği, sekiz ülkede bu ameliyatlar için çocuğun kendisi yerine yasal temsilcilerinin karar verebildiği tespit edildi. Raporda tıp çalışanlarının interseks bireylerin temel hakları konusunda bilgisiz oldukları, özellikle çocukların haklarına önem vermedikleri vurgulandı. Üye ülkelerin rıza dışı tıbbi müdahaleleri önlemeleri istendi. Raporda ayrıca interseksin cinsiyet özellikleri ile ilgili olduğu, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği değil de “cinsiyet” kapsamında değerlendirilmesi gerektiği belirtildi. Ajans, resmi belgelerdeki cinsiyet kısımları ile ilgili yasaların gözden geçirilmesi ve interseks bireyleri koruyacak şekilde değiştirilmesini istedi⁴³.

[42] <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2768767&SecMode=1&DocId=2282716&Usage=2>

[43] Avrupa Temel Haklar Ajansı “İntersekslerin Temel Haklar Durumu” raporu, Viyana 2015. (European Union Agency for Fundamental Rights: FRA Focus Paper. The Fundamental Rights Situation of Intersex People. Vienna 2015.)

Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komisyonu'nun Tavsiyeleri

- » İnterseks bireylere rızaları olmadan yapılan gereksiz tıbbi uygulamalar durdurulmalı.
- » İnterseks bireylerin cinsiyet belirleme tedavilerini reddetme hakkına saygı duyulmalı.
- » İnterseks bireyleri hastalıklı olarak etiketleyen tıbbi sınıflandırmalar gözden geçirilmeli.
- » İnterseks bireylerin resmi belgelerde cinsiyetlerini istedikleri şekilde ifade edebilmeleri için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalı, yasal tanınırlık sağlanmalı.
- » Nefret suçları ve eşitlikle ilgili yasalarda interseks bireyler de korunmalı.
- » İnterseks bireyler tıbbi kayıtlarına eksiksiz şekilde ve kolayca ulaşabilmeli.
- » İnterseks bireylere yapılan insan hakkı ihlalleri ve ayrımcılıkla ilgili daha derin araştırmalar yapılmalı.
- » İnterseks bireylerin problemleriyle ilgili bilinç arttırılmalı, ilgili alanlarda çalışanlara eğitim verilmeli.
- » Bu problemler için önlem ve çözümlerin geliştirilmesine interseks bireyler de dahil edilmeli.
- » İnterseks çocuklar ve ailelerine yeterli, etkili ve yaygın danışmanlık verilmeli.
- » İnterseks bireylerin adalete erişimleri sağlanmalı, geçmişteki insan hakkı ihlalleri araştırılmalı.

**LİNKLER,
KAYNAKLAR
VE
İLETİŞİM**

İnterseks bireylerin talepleri ve amaçları:

- Malta Deklarasyonu (3. İnterseks Forumu, Valetta, Malta, 2013)

<http://oiieurope.org/public-statement-by-the-third-international-intersex-forum/>

- Riga Deklarasyonu (Avrupa İnterseks Buluşması, Riga, 2014)

<http://oiieurope.org/statement-of-the-european-intersex-meeting-in-riga-2014/>

WHO/ICD (Dünya Sağlık Örgütü/Uluslararası Hastalık Sınıflandırmaları) Revizyonu:

- Uluslararası Hastalık Sınıflandırmaları'nda İnterseks Meseleleri: bir revizyon.

<http://transactivists.org/2015/10/26/intersex-issues-in-the-international-classification-of-diseases-icd/>

İnterseks ve Engellilik:

- OII Avrupa (2015): OII Avrupa'nın Birleşmiş Milletler Engelli Bireylerin Hakları Konvansiyonu, İnterseks ve Sakatlık Üzerine Açıklaması.

http://oiieurope.org/wp-content/uploads/2015/05/CRPD_2015_Statement_OII_Europe.pdf

İstihdam:

- OII Avustralya, Çeşitliliğin Onuru (2014): İşverenin İnterseks Kapsayıcılığı Rehberi

<https://oii.org.au/wp-content/uploads/key/Employer-Guide-Intersex-Inclusion.pdf>

Yasalar ve politikalar:

- Malta cinsiyet kimliği, cinsiyet ifadesi ve cinsiyet özellikleri yasası (2015)

<http://justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&itemid=12312&l=1>

- Trans, interseks ve cinsiyet çeşitliliğine sahip öğrencilerin ihtiyaçlarının tespit edilmesi ve giderilmesiyle ilgili Malta eğitim yasası (2015)

<http://education.gov.mt/en/resources/News/Pages/News%20items/Imniedi-d-dokument-%E2%80%98Trans,-Gender-Variant-and-Intersex-Students-in-Schools%E2%80%99.aspx>

İnterseks bireylerin insan haklarıyla ilgili raporlar:

- İnterseks bireyler ve insan hakları. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserliği tarafından yayınlanan rapor (2015)

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CommDH/IssuePaper%282015%291&Language=la nEnglish&Ver=original>

- AB Temel Haklar Ajansı (2015): İnterseks bireylerin temel haklar durumu raporu.

<http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2015-focus-04-intersex.pdf>

- Birleşmiş Milletler (2015): İnterseks Bireylerin İnsan Hakları (Eylül 2015'te İnsan Hakları Konseyi'nde yan etkinlik)

<https://www.youtube.com/watch?v=uPGOnBSYbOc#t=20>

- 24. GMFK Konferenz (2014): Top 8.1: Rechte intersexueller Menschen wahren und Diskriminierung beenden – insbesondere Schutz der körperlichen Unversehrtheit

http://www.gleichstellungsministerkonferenz.de/documents/2014_10_13_Beschluesse_GESAMT_Extern.pdf

- Avrupa İnsan Hakları Komiserliği (2014): İnsan Hakları Yorumu: Bir kız, bir erkek ya da bir birey: İnter-seks bireyler Avrupa’da yasal tanınırlığa sahip değil

<http://www.coe.int/hu/web/commissioner/-/a-boy-or-a-girl-or-a-person-intersex-people-lack-recognition-in-euro-1>

- Birleşmiş Milletler (2014): İnterseks Bireyler ve İnsan Hakları: İhlaller, Sesler ve Görüntüler. (İnsan Hakları Konseyi’nin Mart 2014’deki 25. oturumunda yan etkinlik)

<http://youtu.be/hhTYqCv7gE>

- Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi (2013): Çocukların fiziksel bütünlük hakkı

<http://www.assembly.coe.int/CommitteeDocs/2013/Eintegritychildren2013.pdf>

- Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (2013): İşkence ve diğer kötü muameleyi önleme özel raportörü Juan E. Méndez’in raporu

http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session22/A.HRC.22.53_English.pdf

- Dan Christian Ghattas (2013): Cinsiyetler arasında insan hakları. İnterseks bireylerin yaşam durum-ları hakkında bir ön çalışma. Heinrich Böll Vakfı desteğiyle. Berlin

<http://www.boell.de/en/2013/10/21/human-rights-between-sexes>

- İsviçre Biyomedikal Etik Ulusal Danışma Komisyonu: Cinsiyet gelişimi farklılıklarının yönetimi üzeri-ne görüşler No. 20/2012 “İnterseksüalite” ile ilgili etik problemler.

http://www.nek-cne.ch/fileadmin/nek-cne-dateien/Themen/Stellungnahmen/en/NEK_Intersexualitaet_En.pdf

- San Francisco İnsan Hakları Komisyonu (2005): İnterseks bireylerin “normalizasyonu” ile ilgili bir in-san hakları araştırması (2005)

http://www.isna.org/files/SFHRC_Intersex_Report.pdf

Bunlar sadece seçtiğimiz örneklerdir. www.oieurope.org adresinde daha kapsamlı ve düzenli olarak güncellenen raporlar, çözüm önerileri, tavsiyeler (örneğin BM tavsiyeleri) bulabilirsiniz.

Filmler, Makaleler ve Kitaplar

- Mauro Cabral (2015): Bedenimizdeki izler (The marks on our bodies) (26 Ekim İnterseks Farkındalığı Günü için

http://intersexday.org/en/mauro-cabral-marks-bodies/adresinde_yayinlanan_makale)

- Inter – Erfahrungen intergeschlechtlicher Menschen in der Welt der zwei Geschlechter (2013, ed. by Barth, Ghattas, Böttger, Schneider), beş kitadan interseks bireylerin deneyimleri üzerine bir söyleşiler ve denemeler koleksiyonu.

- Intersexion (Çeşitli interseks bireylerin yaşam öyküleri üzerine bir belgesel, Yeni Zelanda, 2012)

- Orkideler, Benim İnterseks Maceram (Orchids, My Intersex Adventure) (İnterseks bir film yapımcısının otobiyografik belgeseli, Avustralya, 2010)

- Interdicciones – Escrituras de la Intersexualidad en Castellano (2009, ed. by M. Cabral), Latin Amerika ve İspanya'daki interseks bireylerin deneyimlerine ilişkin söyleşi ve denemeler koleksiyonu.

- XXY (İnterseks bir ergenle ilgili drama filmi. Arjantin, İspanya, Fransa, 2007)

- Octopusalarm (OT: Tintenfischalarm, Avrupa'da bir interseks bireyle ilgili ilk belgesel, Avusturya, 2006)

- Hermafroditler Konuşuyor! (Hermaphrodites Speak!) (1995'te ABD'de gerçekleştirilen ilk interseks kampının belgeseli, 1996)

https://www.youtube.com/watch?v=VMER3_nxIN0)

Web siteleri:

oiieurope.org

intervisibility.eu

intersexday.org

www.interfaceproject.org

www.ilga-europe.org/what-we-do/our-advocacy-work/trans-and-intersex/intersex

**interseks
bireylerin
insan
haklarını
savunmak**